Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tiende Afdeling)

20. juli 2016*

»Præjudiciel forelæggelse — socialpolitik — direktiv 2003/88/EF — artikel 7 — ret til årlig betalt ferie — pensionering efter anmodning fra den pågældende — arbejdstager, der ikke har opbrugt sin ret til årlig betalt ferie før arbejdsforholdets ophør — national lovgivning, som udelukker en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt — sygeorlov — tjenestemænd«

I sag C-341/15,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Verwaltungsgericht Wien (forvaltningsdomstolen i Wien, Østrig) ved afgørelse af 22. juni 2015, indgået til Domstolen den 8. juli 2015, i sagen:

Hans Maschek

mod

Magistratsdirektion der Stadt Wien – Personalstelle Wiener Stadtwerke,

har

DOMSTOLEN (Tiende Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, F. Biltgen (refererende dommer), og dommerne A. Borg Barthet og E. Levits,

generaladvokat: E. Sharpston

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

efter at der er afgivet indlæg af:

— den østrigske regering ved G. Eberhard, som befuldmægtiget

— Europa-Kommissionen ved M. Kellerbauer og M. van Beek, som befuldmægtigede,

afsagt følgende

* Processprog: tysk.

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 7 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden (EUT 2003, L 299, s. 9).

2 Denne anmodning blev indgivet i forbindelse med en tvist mellem Hans Maschek og Magistratsdirektion der Stadt Wien – Personalstelle Wiener Stadtwerke (administrationen ved de kommunale myndigheder i Wien – personaleafdelingen i den tekniske forvaltning i Wien, Østrig), der var hans arbejdsgiver, vedrørende en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt af den pågældende før arbejdsforholdets ophør.

Retsforskrifter

EU-retten

Direktiv 2003/88

3 Artikel 7 i direktiv 2003/88 med overskriften »Årlig ferie« er affattet som følger:

»1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at alle arbejdstagere får en årlig betalt ferie af mindst fire ugers varighed i overensstemmelse med de kriterier for opnåelse og tildeling heraf, som er fastsat i national lovgivning og/eller praksis.

2. Den minimale årlige betalte ferieperiode kan ikke erstattes med en finansiel godtgørelse, medmindre arbejdsforholdet ophører.«

Østrigsk ret

4 Direktiv 2003/88 er blevet gennemført i østrigsk ret, og hvad nærmere bestemt angår tjenestemænd i Stadt Wien ved § 41a i Gesetz über das Besoldungsrecht der Beamten der Bundeshauptstadt Wien – Besoldungsordnung 1994 (lov om lønregulativet for tjenestemænd i forbundshovedsstad Wien, ordningen for lønregulativet af 1994), som ændret i 2014 (herefter »BO«):

»(1) Når tjenestemanden forlader tjenesten eller når hans arbejdsforhold ophører, har han ret til en finansiel godtgørelse for den del af sin årlige ferie, som han endnu ikke har afholdt, medmindre han indtræder direkte i en anden tjeneste i Wien ([finansiel] godtgørelse [for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt]). Tjenestemanden har kun ret til denne godtgørelse, såfremt han ikke på grund af sine egne handlinger har opbrugt sin ret til årlig ferie.

(2) Tjenestemanden anses navnlig for at have opbrugt sin ret til årlig ferie, når han forlader tjenesten.

1. i tilfælde af afskedigelse [...], for så vidt som han afskediges på grund af tjenesteforseelse

2. i tilfælde af arbejdsforholdets ophør i henhold til § 33, stk. 1, [uberettiget fravær], § 73 [fratrædelse],§ 74 [afskedigelse] [i Gesetz über das Dienstrecht der Beamten der Bundeshauptstadt Wien – Dienstordnung 1994 (lov om tjenestemænd i Wien – tjenesteregulativet af 1994) (herefter »DO«)], eller

3. i tilfælde af, at tjenestemanden kan pensioneres efter egen anmodning i henhold til§ 68b, stk. 1, punkt 1, § 68c, stk. 1, eller § 115i i [DO].

(3) [finansiel] godtgørelse [for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt] beregnes separat for hvert kalenderår, for hvilket retten til årlig ferie ikke er opbrugt eller ikke er fortabt.

(4) Tjenestemanden har ret til en [finansiel] godtgørelse [for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt], for det resterende antal feriedage efter fradrag af de dage, der reelt er brugt i løbet af dette kalenderår.

[...]«

5 DO's § 68c, stk. 1, bestemmer, at en tjenestemand, som er fyldt 60 år, kan pensioneres efter egen anmodning, når hans fratrædelse er forenelig med tjenestens interesser.

6 I henhold til DO's § 68b, stk. 1, kan en tjenestemand, der anmoder derom, pensioneres:

»(1) når han har tilbagelagt et beskæftigelsesforløb på 540 pensionsgivende måneders tjenestetid […]

(2) når han ikke er i stand til at arbejde på grund af uarbejdsdygtighed i henhold til DO's § 68a, stk. 2.[…]«

7 DO's § 115i, stk. 1, bestemmer, at en tjenestemand, der anmoder derom, kan pensioneres, hvis han har nået en alder på mellem 720 og 776 måneder, og hvis han inden sin pensionering har tilbagelagt et tilstrækkeligt antal pensionsgivende perioder, som skal tages i betragtning ved beregningen af hans pension.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

8 Hans Maschek, der er født den 17. januar 1949, havde været tjenestemand i Wien siden den 3. januar 1978.

9 I perioden fra den 15. november 2010 til den 30. juni 2012, der var datoen for hans pensionering, mødte Hans Maschek ikke op på arbejde.

10 Den forelæggende ret har oplyst, at det fremgår af Hans Mascheks administrative sagsakter, at hans arbejdsgiver kun har registreret fraværet fra den 15. november 2010 til den 31. december 2010 som sygdomsbetinget.

11 Hans Mascheks arbejdsgiver har ikke gjort indsigelse mod Hans Mascheks øvrige fravær i perioden fra den 1. januar 2011 til den 30. juni 2012 på grund af to aftaler, der var indgået med Hans Maschek, vedrørende dette fravær og dets konsekvenser.

12 Den første aftale, der blev indgået den 20. oktober 2010, er affattet således:

»1. Generelt Stadt Wien har under ingen omstændigheder mulighed for fortsat gøre brug af Hans Mascheks ydelser som kontorchef udover i den nedenfor nævnte periode. Under hensyn til Hans Mascheks pensionering den 1. oktober 2011 har Wien aftalt følgende bestemmelser med ham:

2. Anmodning om pensionering den 1. oktober 2011 Hans Maschek indgiver inden årets udgang en skriftlig anmodning om pensionering med virkning fra den 1. oktober 2011.

3. Stilling som kontorchef Med henblik på at sikre en problemfri overgang bevarer Hans Maschek sin stilling som kontorchef indtil den 31. december 2010. Indtil denne dato benytter han 5-6 uger af sin årlige ferie. Opdelingen af ferien bliver gennemført i slutningen af oktober i henhold til retningslinjerne for Wien. Den 1. januar 2011 bliver Hans Maschek fritstillet fra sin stilling som kontorchef.

4. Afkald på leveringen af ydelser Fra den 1. januar 2011 giver Magistratsdirektion-Personalstelle Wiener Stadtwerke afkald på Hans Mascheks ydelser. Hans Maschek bevarer sin løn«.

13 Den anden aftale, der blev indgået den 21. juli 2011 og træder i stedet for den første, er affattet således:

»1.

Generelt Parterne, der har undertegnet denne aftale, er enige om, at Hans Mascheks ydelser som kontorchef ikke længere kan anvendes udover i den nedenfor nævnte periode. Under hensyn til Hans Mascheks pensionering den 1. juli 2012 har Wien aftalt følgende bestemmelser med ham:

2. Anmodning om pensionering den 1. juli 2012 Hans Maschek indgiver en skriftlig anmodning om pensionering med virkning fra den 1. juli 2011. Afgørelsen om Hans Mascheks pensionering fremsendes dernæst personligt til ham […] Hans Maschek erklærer skriftligt, at han ikke indleder nogen form for klageprocedure mod denne afgørelse.

3. Stilling som kontorchef Hans Maschek har fungeret som kontorchef indtil den 31. december 2010. Han blev fritstillet fra denne stilling med virkning fra den 1. januar 2011.

4. Afkald på leveringen af ydelser Fra den 1. januar 2011 giver Magistratsdirektion-Personalstelle Wiener Stadtwerke efter aftale med Wiener Linien GmbH & Co KG afkald på Hans Mascheks ydelser. Hans Maschek bevarer sin løn. [...]

7. Suspensiv betingelse Denne aftale omfatter den suspensive betingelse, at erklæringen om afkald af 21. juli 2011 har fuld retsvirkning, og at Hans Maschek gør erklæringen juridisk gyldig ved at afstå fra enhver klage, som fastsat i denne aftales artikel 2.«

14 På tidspunktet for indgåelsen af den anden aftale indgav Hans Maschek ligeledes en anmodning om pensionering. Hans arbejdsgiver traf følgelig den 21. juli 2011 en afgørelse, hvorved Hans Maschek blev pensioneret med virkning fra den 1. juli 2012 i henhold til DO's § 115i, stk. 1. Hans Maschek erklærede dernæst, at han ikke ville indlede nogen form for klageprocedure mod denne afgørelse.

15 Ifølge den forelæggende ret er det således for det første fastslået, at fra den 15. november 2010 til den 31. december 2010 var Hans Mascheks fravær fra arbejdspladsen berettiget på grund af sygdom, og for det andet, at fra den 1. januar 2011 til den 30. juni 2012, dvs. indtil hans arbejdsforhold ophørte på grund af pensionering, var Hans Maschek forpligtet til ikke at møde op på sin arbejdsplads på grund af tjenesteinstruksen, der fulgte af den anden aftale.

16 Hans Maschek har imidlertid anført, at han blev syg kort før den 30. juni 2012. Han mener følgelig, at han har ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt, og har indgivet en anmodning i denne henseende til sin arbejdsgiver.

17 Ved afgørelse af 1. juli 2014 afslog sidstnævnte denne anmodning i henhold til BO's § 41a, stk. 2, tredje afsnit.

18 Verwaltungsgericht Wien (forvaltningsdomstol i Wien), for hvilken Hans Maschek har anlagt søgsmål til prøvelse af denne afgørelse, er for det første i tvivl om, hvorvidt BO's § 41a, stk. 2, er forenelig med artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88.

19 BO's § 41a, stk. 2, fratager således den tjenestemand, der har »ansvaret for ikke at have opbrugt sin ret til årlig ferie«, retten til at modtage en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt, bl.a. hvis han pensioneres i henhold til DO's § 115i, stk. 1, således som det er tilfældet i hovedsagen.

20 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at BO's § 41a, stk. 2, henset til en situation som den i hovedsagen omhandlede, kan være i strid med Domstolens praksis vedrørende artikel 7 i direktiv 2003/88, for så vidt som den tjenestemand, der pensioneres efter egen anmodning, fratages retten til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt, endda når den nævnte tjenestemand kort tid før sin pensionering er blevet syg og har fremlagt en lægeerklæring i denne henseende.

21 Den forelæggende ret er for det andet i tvivl om betingelserne for tildelingen af en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt, til en arbejdstager, der som i hovedsagen ikke har kunnet afholde sin årlige betalte ferie før arbejdsopholdets ophør på grund af sygdom. Den forelæggende ret finder bl.a., at tildelingen af denne godtgørelse burde være betinget af, at denne arbejdstager underretter sin arbejdstager rettidigt om sin sygdom og fremlægger en lægeerklæring, der begrunder fraværet.

22 Såfremt Domstolen fastslår, at BO's § 41a, stk. 1 og 2, er i strid med EU-retten, har den forelæggende ret for det tredje rejst spørgsmålet, om den nationale lovgivning under anvendelse af artikel 7 i direktiv 2003/88 skal fastsætte vilkår for udøvelsen af retten til at modtage en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, som ikke er afholdt, der – til fordel for en arbejdstager, der i strid med denne bestemmelse ikke fået en sådan godtgørelse – er mere fordelagtige end dem, der følger af direktivet, bl.a. vedrørende godtgørelsesbeløbet, der skal udbetales til disse arbejdstagere.

23 Under disse betingelserne har Verwaltungsgericht Wien (forvaltningsdomstolen i Wien) besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

1) Er en national ordning som den omhandlede bestemmelse i [BO's] § 41a, stk. 2, hvorefter en arbejdstager, hvis ansættelsesforhold på dennes egen anmodning ophører på et bestemt tidspunkt, som udgangspunkt ikke er berettiget til udbetaling af [en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt] i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 7 i direktiv 2003/88/EF, forenelig med artikel 7 i direktiv 2003/88?

Såfremt dette spørgsmål besvares benægtende, spørges, om en national bestemmelse, hvorefter enhver arbejdstager, hvis tjenesteforhold ophører på dennes egen anmodning, skal gøre alt for at afholde optjent ferie inden tjenesteforholdets ophør, og hvorefter en ret til udbetaling af [en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt] i tilfælde af tjenesteforholdets ophør på

arbejdstagerens anmodning kun opstår, såfremt arbejdstageren heller ikke havde været i stand til at afholde ferie i det omfang, der ligger til grund for anmodningen om udbetaling af feriegodtgørelse, hvis der var ansøgt om ferie fra den dag, hvor der blev indgivet anmodning om tjenesteforholdets ophør, [er forenelig med artikel 7 i direktiv 2003/88?].

2) Skal det lægges til grund, at en ret til udbetaling af [en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt] kun består, når arbejdstageren, der på grund af uarbejdsdygtighed ikke var i stand til at afholde sin optjente ferie umiddelbart før sit ansættelsesforholds ophør, [for det første] uden unødigt ophold (og dermed som udgangspunkt før ansættelsesforholdets ophør), har underrettet sin arbejdsgiver om sin uarbejdsdygtighed (f.eks. som følge af sygdom), og [for det andet] uden ugrundet ophold (og dermed som udgangspunkt før ansættelsesforholdets ophør) har dokumenteret sin uarbejdsdygtighed (f.eks. som følge af sygdom) (f.eks. i form af en lægeerklæring om sygdom)?

Såfremt dette spørgsmål besvares benægtende, spørges, om en national bestemmelse, hvorefter en ret til udbetaling af [en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt] kun gælder, når arbejdstageren, der på grund af uarbejdsdygtighed ikke var i stand til at afholde sin optjente ferie umiddelbart før sit ansættelsesforholds ophør, [for det første] uden unødigt ophold (og dermed som udgangspunkt før ansættelsesforholdets ophør) har underrettet sin arbejdsgiver om sin uarbejdsdygtighed (f.eks. som følge af sygdom), og [for det andet] uden ugrundet ophold (og dermed som udgangspunkt før ansættelsesforholdets ophør) har dokumenteret sin uarbejdsdygtighed (f.eks. som følge af sygdom) (f.eks. i form af en lægeerklæring om sygdom), er forenelig med artikel 7 i direktiv 2003/88?

3) Ifølge Den Europæiske Unions Domstols praksis (jf. dom af 18.3.2004, Merino Gomez, C-342/01, EU:C:2004:160, præmis 31, af 24.1.2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 47-50, og af 3.5.2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263, præmis 37) kan medlemsstaterne ved lov frit indrømme en arbejdstager ret til ferie eller til udbetaling af [en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt] ud over det ved artikel 7 i direktiv 2003/88 garanterede mindstekrav. Rettighederne i henhold til artikel 7 i direktiv 2003/88 finder desuden direkte anvendelse (jf. dom af 24.1.2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 34-36, og af 12.6.2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, præmis 28).

Henset til denne fortolkning af artikel 7 i direktiv 2003/88 medfører en situation, hvori den nationale lovgiver indrømmer en bestemt personkreds en ret til udbetaling af [en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt], der væsentligt overstiger kravene i henhold til denne direktivbestemmelse, da, at de personer, der ved den nationale lovgivning i strid med direktivet er afskåret fra en ret til udbetaling af feriegodtgørelse, som følge af, at artikel 7 i direktiv 2003/88 finder direkte anvendelse, har ret til udbetaling af [en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt] i det omfang, der væsentligt overstiger kravene i henhold til denne direktivbestemmelse, og som i henhold til den nationale ordning kun tilkommer de ved denne bestemmelse begunstigede personer?«

Om de præjudicielle spørgsmål

24 Med de tre spørgsmål, der skal undersøges samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der fratager arbejdstageren, hvis arbejdsforhold er ophørt som følge af hans anmodning om pensionering, og som ikke har været i stand til at afholde sin årlige betalte ferie før dette arbejdsforholds ophør, retten til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt. Den forelæggende ret ønsker i bekræftende fald oplyst, om den nationale lovgivning under anvendelse af artikel 7 i direktiv 2003/88 skal fastsætte vilkår for udøvelsen af retten til at modtage en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, som ikke er afholdt, der – til fordel for en

arbejdstager, der i strid med denne bestemmelse ikke fået en sådan godtgørelse – er mere fordelagtige end dem, der følger af direktiv 2003/88, bl.a. vedrørende godtgørelsesbeløbet, der skal udbetales til disse arbejdstagere.

25 For at kunne give den forelæggende ret et brugbart svar bemærkes for det første, at alle arbejdstagere har ret til en årlig betalt ferie af mindst fire ugers varighed, således som det fremgår af selve ordlyden af artikel 7, stk. 1, i direktiv 2003/88, hvilken bestemmelse det ifølge dette direktiv ikke er muligt at fravige. Denne ret til årlig betalt ferie, som ifølge Domstolens faste praksis må anses for et særligt vigtigt princip i Unionens sociallovgivning, tilkommer derfor enhver arbejdstager uanset dennes helbredstilstand (jf. dom af 20.1.2009, Schultz-Hoff m.fl. C-350/06 og C-520/54, EU:C:2009:18, præmis 54 og af 3.5.2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263, præmis 28).

26 Når arbejdsforholdet ophører, og det ikke længere er muligt at afholde den årligt betalte ferie, bestemmer artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88, at arbejdstageren er berettiget til en finansiel godtgørelse for at undgå, at arbejdstageren på grund af umuligheden heraf fratages sin ret til ferie og selv adgangen til at få udbetalt et pengebeløb (jf. dom af 20.1.2009, Schultz-Hoff m.fl. C-350/06 og C-520/54, EU:C:2009:18, præmis 56, af 3.5.2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263, præmis 29, og af 12.6.2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, præmis 17).

27 Det bemærkes ligeledes, at artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88 som fortolket af Domstolen ikke opstiller nogen anden betingelse for opnåelse af retten til en finansiel godtgørelse end den, der vedrører den omstændighed dels, at arbejdsforholdet er ophørt, dels, at arbejdstageren ikke har afholdt alle de årlige ferier, som han havde ret til på tidspunktet for ophøret af arbejdsforholdet (dom af 12.6.2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, præmis 23).

28 Det følger heraf – i overensstemmelse med artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88 – at en arbejdstager, der ikke har været i stand til at afholde hele sin årlige betalte ferie før arbejdsforholdets ophør, har ret til en finansiel godtgørelse for den årlige ferie, der ikke er afholdt. Det er i den henseende ikke relevant, hvorfor arbejdsforholdet er ophørt.

29 Den omstændighed, at en arbejdstager efter egen anmodning bringer arbejdsforholdet til ophør, har dermed ingen indvirkning på hans ret til i givet fald at modtage en finansiel godtgørelse for den årligt betalt ferie, som han ikke har kunnet afholde før arbejdsforholdets ophør.

30 Henset til det ovenstående skal det fastslås, at artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som fratager arbejdstageren, hvis arbejdsforhold er ophørt efter hans anmodning om pensionering, og som ikke har været i stand til at afholde sin ferie før dette arbejdsforholds ophør, retten til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt.

31 Hvad for det andet angår en situation som den i hovedsagen omhandlede, skal det bemærkes, at artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88 skal fortolkes således, at den er til hinder for nationale retsforskrifter eller praksis, hvorefter der ikke ved arbejdsforholdets ophør udbetales nogen finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, som ikke er afholdt, til en arbejdstager, som har haft sygeorlov inden for hele eller en del af referenceperioden og/eller overførselsperioden, og som derfor ikke har kunnet gøre brug af sin ret til årlig betalt ferie (dom af 20.1.2009, Schultz-Hoff m.fl. C-350/06 og C-520/54, EU:C:2009:18, præmis 62, og af 3.5.2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263, præmis 30).

32 Artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88 skal følgelig fortolkes således, at en arbejdstager ved pensionering har ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt, som følge af, at han på grund af sygdom ikke har udført tjeneste (jf. i denne retning dom af 3.5.2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263, præmis 32).

33 Det følger heraf, at for så vidt angår perioden mellem den 15. november og den 31. december 2010, hvor det er fastslået, at Hans Maschek var sygemeldt, og at dette var årsagen til, at han ikke har kunnet afholde sin årlige betalte ferie, som han havde optjent i denne periode, har Hans Maschek ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt, i overensstemmelse med artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88.

34 Det bemærkes desuden, at det følger af Domstolens faste praksis, at den ret til årlig ferie, der er fastsat i artikel 7 i direktiv 2003/88, har et dobbelt formål, nemlig at give arbejdstageren mulighed for dels at hvile ud efter udførelsen af de arbejdsopgaver, der påhviler ham i henhold til ansættelseskontrakten, dels at have en periode til rådighed, hvorunder han kan slappe af og nyde sin fritid (dom af 20.1.2009, Schultz-Hoff m.fl. C-350/06 og C-520/54, EU:C:2009:18, præmis 25, og af 22.11.2011, KHS, C-214/10, EU:C:2011:761, præmis 31).

35 Under disse omstændigheder og for at sikre den effektive virkning af denne ret til årlig ferie, skal det konstateres, at en arbejdstager, hvis arbejdsforhold var ophørt, og som i medfør af en aftale, der var indgået med hans arbejdsgiver, var forpligtet til ikke at møde op på sin arbejdsplads samtidig med, at han fortsat modtog sin løn i en bestemt periode forud for hans pensionering, ikke har ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt i denne periode, medmindre han ikke har kunnet afholde denne ferie på grund af sygdom.

36 Det påhviler følgelig den forelæggende ret at undersøge, om Hans Maschek i medfør af den anden aftale af 21. juli 2011, der er indgået mellem ham og hans arbejdsgiver, således som denne er gengivet i nærværende doms præmis 13, rent faktisk var forpligtet til ikke at møde op på sin arbejdsplads i perioden fra den 1. januar 2011 til den 30. juni 2012 og fortsat modtog sin løn. I bekræftende fald har Hans Maschek ikke ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, han ikke har kunnet afholde i denne periode.

37 Hvis Hans Maschek derimod i denne periode ikke har kunnet afholde sin årlige betalte ferie på grund af sygdom, hvilket det påhviler den forelæggende ret at undersøge, har han ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt i overensstemmelse med artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88.

38 Hvad for det tredje angår spørgsmålet om den nationale lovgivning under anvendelse af artikel 7 i direktiv 2003/88 skal fastsætte vilkår for udøvelsen af retten til at modtage en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt, der – til fordel for en arbejdstager, der i strid med denne bestemmelse ikke fået en sådan godtgørelse – er mere fordelagtige end dem, der følger af direktiv 2003/88, bl.a. vedrørende godtgørelsesbeløbet, der skal udbetales til disse arbejdstagere, bemærkes, at selv om direktiv 2003/88 har til formål at fastsætte minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden, som medlemsstaterne skal overholde, har sidstnævnte i henhold til dette direktivs artikel 15 mulighed for at indføre en for arbejdstagerne mere gunstig lovgivning. Direktiv 2003/88 er således ikke til hinder for nationale bestemmelser, der fastsætter en årlig betalt ferie af en længere varighed end det minimum på fire uger, som er fastsat ved dette direktivs artikel 7, og som tildeles i overensstemmelse med de kriterier for opnåelse og tildeling, der er fastsat i national lovgivning (jf. bl.a. dom af 24.1.2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, præmis 47, og af 3.5.2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263, præmis 34 og 35).

39 Det er følgelig dels op til medlemsstaterne at beslutte, om de vil give arbejdstagerne yderligere årlig betalt ferie, der supplerer den årligt betalte ferie på mindst fire uger, der er fastsat i artikel 7 i direktiv 2003/88. I så fald kan medlemsstaterne fastsætte, at en arbejdstager, der på grund af sygdom ikke har afholdt hele sin supplerende årlige betalte ferie inden arbejdsforholdets ophør, har ret til en finansiel godtgørelse for denne supplerende periode. Det påhviler dels medlemsstaterne at fastsætte betingelserne for denne tildeling (jf. dom af 3.5.2012, Neidel, C-337/10, EU:C:2012:263, præmis 36).

40 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal den forelæggende rets spørgsmål besvares med, at artikel 7, stk. 2, i direktiv 2003/88 skal fortolkes således:

— Bestemmelsen er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som fratager arbejdstageren, hvis arbejdsforhold er ophørt som følge af hans anmodning om pensionering, og som ikke har været i stand til at afholde sin årlige betalte ferie før dette arbejdsforholds ophør, retten til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt.

— En arbejdstager har ved pensionering ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt, som følge af, at han på grund af sygdom ikke har udført tjeneste.

— En arbejdstager, hvis arbejdsforhold er ophørt, og som i medfør af en aftale, der er indgået med hans arbejdsgiver, var forpligtet til ikke at møde op på sin arbejdsplads samtidig med, at han fortsat modtog sin løn i en bestemt periode forud for hans pensionering, har ikke ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt i denne periode, medmindre han ikke har kunnet afholde denne ferie på grund af sygdom.

— Det er dels op til medlemsstaterne at beslutte, om de vil give arbejdstagerne yderligere betalt ferie, der supplerer den årligt betalte ferie på mindst fire uger, der er fastsat i artikel 7 i direktiv 2003/88. I så fald kan medlemsstaterne fastsætte, at en arbejdstager, der på grund af sygdom ikke har afholdt hele sin supplerende årlige betalte ferie inden arbejdsforholdets ophør, har ret til en finansiel godtgørelse for denne supplerende periode. Det påhviler dels medlemsstaterne at fastsætte betingelserne for denne tildeling.

Sagens omkostninger

41 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tiende Afdeling) for ret:

Artikel 7, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2003/88/EF af 4. november 2003 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden skal fortolkes således:

— **Bestemmelsen er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, som fratager arbejdstageren, hvis arbejdsforhold er ophørt som følge af hans anmodning om pensionering, og som ikke har været i stand til at afholde sin årlige betalte ferie før dette arbejdsforholds ophør, retten til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt.**

— **En arbejdstager har ved pensionering ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt, som følge af, at han på grund af sygdom ikke har udført tjeneste.**

— **En arbejdstager, hvis arbejdsforhold er ophørt, og som i medfør af en aftale, der er indgået med hans arbejdsgiver, var forpligtet til ikke at møde op på sin arbejdsplads samtidig med, at han fortsat modtog sin løn i en bestemt periode forud for hans pensionering, har ikke ret til en finansiel godtgørelse for årlig betalt ferie, der ikke er afholdt i denne periode, medmindre han ikke har kunnet afholde denne ferie på grund af sygdom.**

— **Det er dels op til medlemsstaterne at beslutte, om de vil give arbejdstagerne yderligere betalt ferie, der supplerer den årligt betalte ferie på mindst fire uger, der er fastsat i artikel 7 i direktiv 2003/88. I så fald kan medlemsstaterne fastsætte, at en arbejdstager, der på grund af sygdom ikke har afholdt hele sin supplerende årlige betalte ferie inden arbejdsforholdets ophør, har ret til en finansiel godtgørelse for denne supplerende periode. Det påhviler dels medlemsstaterne at fastsætte betingelserne for denne tildeling.**

Underskrifter